BREF

TILL SVAR PÅ FRÅGAN:

HVILKA FORDRINGAR STÄLLER DEN NYA TIDEN PÅ SVERIGES QVINNOR?

af ***en***

Svenska.

STOCKHOLM,
Sigfrid Flodins boktryckeri, 1866.

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta brev av **Sophie Adlersparre** (1823-1895) alias **en Svenska** har digitaliserats av **Göteborgs Universitetsbibliotek** och anpassats för Projekt Runeberg i juli 2016 av Ralph E.

Stockholm den 20 December 1865.

Ädle, trohjertade Svenske!

Man skall dväljas under andra zoner och plöja sin spårlösa väg öfver hafsdjupet såsom du, för att kunna göra frågor, så afvikande från all trampad stråt, från all gammal svensk tradition, som dessa:

»*I hvad förhållande hafven J qvinnor stått till dagens stora fråga?*»

»*Med hvilka känslor hafven J följt striden?*»
och slutligen, djerfvast af allt:

»*Hvilka anspråk ställer den nya tiden och den nya representationsförfattningen på den svenska qvinnan?*»

Jag har hört sägas att vistandet i fremmande luftstreck framkallar en total förändring af kroppskonstitutionen; nu börjar jag misstänka att det har samma inverkan på själskonstitutionen och tankegången; ty här hemma, trampande den gamla klassiska fädernejorden, hade det visst aldrig fallit dig in att tänka på sådant. Men efter frågorna nu en gång äro väckta, får jag väl bjuda till att besvara dem, på samma gång jag skickar dig en packe tidningar och broschyrer, från och med riksdagens början, på det du må kunna dag för dag följa gången af den nyss utkämpade striden.

Formen af dina spörjsmål visar, att du icke väntar dig något slags politisk trosbekännelse, hvilket ock skulle vara omöjligt att aflägga å dina landsmaninnors vägnar, ibland hvilka åsigterna naturligtvis äro ganska skiljaktiga. Du, som läser hvarje tanke i min själ, vet nog också, att, så lifligt som jag önskar att hvarje tänkande svensk qvinna må bilda sig en egen, sjelfständig öfvertygelse i hvarje samhällsfråga af högre betydelse, lika lifligt önskar jag, likavarmt hoppas jag, att hon alltid må stå utom, om möjligt *öfver* partierna. Det är således på denna ståndpunkt,

från *den rent menskliga* sidan af saken, *alldeles oafsedt den politiska,* som jag skulle upptaga dina frågor och försöka att besvara dem, om jag bara vågade; men sannerligen känner jag mig icke till mods just så, som när du, i vår barndom, tvang mig ut med dig på hal-isen, för hvilken jag alltid hyste en oöfvervinnerlig förskräckelse. Hur vill du t. ex. att jag skall besvara de båda första frågorna? Vill du att jag skall röja huru den svenska qvinnan, med af stolthet klappande hjerta, följt striden *hvarhelst* den kämpats med ädla vapen, i öfvertygelsens och fosterlandskärlekens namn? Huru hon känner sig varmt förvissad derom, att de ädla krafter, som varit i rörelse bland reformens motståndare, icke spårlöst verkat; att de många högsinta lärdomar, de gifvit nationen, ej blifvit fåfängt gifna, minst af alla den, att en folkets representant måste hafva mod att trotsa *allt,* för att kämpa för och, om så fordras, falla för sin öfvertygelse om dess bästa; och slutligen att det är dessa motståndare vi hafva att tacka för, att den nya institutionen tvingats att lära känna sig sjelf, sin svaghet och sin styrka. Eller vill du hellre veta något om de känslor, med hvilka hon sett det andra partiets *ädle* män, med samma vapen och samma öfvertygelsens värme, kämpa för ett annat mål, det att frivilligt få nedlägga sitt förmynderskap öfver ett folk, som det anser myndigt att styra sig sjelft? Jag fruktar dock att det svaga uttrycket af dessa känslor skulle förklinga ohördt bland de massor af loftal, hvilka komma dig tillhanda samtidigt med detta. Blott *ett* vill jag derför säga: dessa män hafva vågat att tänka högt om sitt folk: *den svenska qvinnan skall, så vidt hon fattat sin uppgift, göra allt hvad på henne ankommer, för att denna tanke icke må komma på skam.* Jag vore nästan färdig att tillägga, att försöket att besvara dina sällsamma frågor i grunden icke är någonting annat, än det första, tvekande steget i denna riktning. Men jag går vidare i mina förutsättningar. Du vill kanske att jag skulle förråda för dig något af den glädje, hvarmed den svenska qvinnan varsnat det nya sprudlande lif, som vaknat inom nationen; kanske äfven något af den bäfvan för dess framtida riktning, som fyllt hennesbröst. Går du måhända till och med så långt, att du vill spåra den tillfredsställelse, hvarmed hon följt frågans behandling äfven inom den skriftliga diskussionen*”Medborgaren”* och *”Th. Frisk”* sändas dig, såsom typer af det bästa på detta område., inom den ärligt moderata tidningspressen, eller inom den ultraliberala, då striden förts så, som af signaturerna *Orvar Odd* och *E. K.*, samt en och annan deras svagare efterföljare.

Välan! Jag skulle icke haft någonting emot att gå dessa önskningar till mötes; men jag kan det icke med godt samvete, utan att äfven förråda det intryck vi tagit af de mörka skuggorna i dramat. Jag menar nu icke dem, hvilka sjelfmant dolt sig undan offentligheten; icke heller dem, hvilka blott för ögonblick fördunklat skådespelet — hopar af mer eller mindre orättvisa beskyllningar, som under den personliga tvekampens hetta utslungats å ömse sidor. Det är hvad farligare sårar, hvad djupare tränger, hvad outplånligare fläckar, det är *kränkningen af det offentliga samvetet* — deruti inbegripet *allt,* som åsyftar att undergräfva det allmänna rättsmedvetandet, att förvilla begreppet om heder, sanning och tro — det är detta, som, under loppet af striden, blott alltför ofta jagat blygselns rodnad på den svenska qvinnans kinder och fyllt hennes öga med en harmfull smärtas tårar.

Vill du att jag röjer för dig något äfven af dessa känslor? Vill du skymta något af den bittra förödmjukelse med hvilken de mest frisinnade af dina landsmaninnor sett nationens lifsfråga försvaras med sådana vapen, och detta af de inflytelserikaste representanter af en makt, hvars uppgift är att vara det offentliga samvetets trogne väktare — den fria pressen? Vill du spåra något af den alltmera hopplösa väntan, med hvilken den svenska qvinnan lyssnat efter ett enda ord från reformens främste ledare, egnadt att tillbakavisa och för all tid afväpna hvarje ovärdigt försvar deraf? Vill du att jag skall hviskande upprepa för dig de ord af brinnande öfvertygelse, med hvilka hon förnekat, att den nya tiden, att *»den unga Svea»* segrat med vapen, sådana som dessa? Vill du lyssna till hennes öppna förklaring, att om den friare samhällställning, den rätt till upplysning och bildning, hon till stor del genom den *ädla*medverkan af samma pressens representanter erhållit, varit vunna med sådana medel, skulle hon lemnat dem obegagnade? Vill du slutligen höra ett återljud af hennes tysta, men fasta försäkran, att hon, och med henne flertalet af det svenska folket, aldrig skall emottaga gåfvan af en politisk eller intellektuel frihet för priset af den dyrbarare friheten att försvara sanning och rätt?

Du ler! Är det af nöje att känna igen den svenska qvinnan, med hennes varma hjerta och rena sinne? eller är det af

medömkan med hennes politiska menlöshet? *De* finnas, hvilka stanna vid den senare uppfattningen och skola nedlåta sig att upplysa oss om, att *det politiska* samvetet är något helt annat än den inre röst, till hvilken vår moder lärde oss att lyssna: att, inför *dess* domstol, uppmaningar till löftesbrott äro en småsak — det systematiska försmädandet af aktningsvärda motståndares karakter och bevekelsegrunder, ett ärligt vapen — uppfordrandet till frihetens korade försvarare att söka binda frie mäns öfvertygelse, en oskyldig krigslist — med ett ord, de skulle vilja bevisa oss att regeln: *ändamålet helgar medlen!* är det politiska samvetets lag. Du, min ädle Svenske, är icke bland dessa; jag känner det med glad visshet; men möjligen skulle du, i trots af dina frågor, vilja affärda mig med en artig påminnelse derom, att qvinnan, nu såsom fordomtima, står utanför striden, att hennes uppgift är att vårda hus och härd medan männen skifta svärdshugg. Nå väl, jag har ju redan sagt det; denna tanke uttrycker min egen högsta önskan. Låt mig blott i min ordning erinra dig, att Sveriges qvinnor sedan urminnes tider räknat till vården om hus och härd, äfven den uppgiften *att hålla männens vapen rena* och *deras sköldar blanka,* och jag drager mig sedan villigt tillbaka till det innersta området af dagens stora fråga — ett område, rikt nog att taga i anspråk den svenska qvinnans ädlaste krafter. Med andra ord, jag förbigår, efter denna flygtiga beröring, dina båda första frågor, för att med forskande trohet söka besvara den sista: *hvilka anspråk ställer den nya tiden på den svenska qvinnan?*

Du känner vår nya kommunalförfattning och vet således att qvinnan, medelbart eller omedelbart, kommer att deltaga i bildandet af de valkollegier (stadsfullmäktige ochlandsting) hvilka skola utse den första representantkammaren. Du vet kanske äfven att den nya svenska representationsförfattningen lärer vara den enda i något land, (de engelska kolonierna i Australien undantagna), som medgifver qvinnan, direkt eller indirekt, någon andel i valet af folkombuden; vi skulle således kunna säga, att det första anspråk, som riktas på den svenska qvinnan i detta afseende, är det, *att hon må med sin fullmakt* (låt vara att den gäller för blott ett litet fåtal röster) *omedelbart eller medelbart stärka det parti inom kommunen och representationen, som skall föra sanningens och rättvisana talan och med ädla vapen bereda dem seger.*

Men också detta hör till det *yttre* området af frågan, och det var det *inre* vi skulle uppsöka. Jag har ännu blott kastat en blick dit in, men det är nog för att se, att anspråken här stegras, att ansvaret växer, att det skall kräfva alla de ädlaste, rent qvinliga egenskaper, för att fullt motsvaras. Eller skulle jag ha misstagit mig? Kommer icke någon del af det dyra moraliska ansvar, som innebäres i de medborgerliga rättigheter, hvilka i dessa dagar, från att hafva tillhört vissa slutna korporationer, blifvit öfverlåtna åt flertalet af folket, att återfalla på dess qvinnor? Jag skulle vilja rikta denna fråga till alla de svenska hustrur, hvilkas män inträdt i nya rättigheter och pligter, hvilka, om en maka rätt fattat sitt kall, ej kunna förblifva henne fremmande; till alla mödrar, hvilkas söner skola danas till nya, medborgerliga värf; till alla de qvinnor, hvilkas fäder, bröder, anhöriga och vänner, en del kanske temligen oförberedt, blifvit kallade att, omedelbart eller medelbart, ingripa i sitt lands lagstiftning och bestämma riktningen af dess inre utveckling. Jag skulle vilja rikta detta spörjsmål till alla dem, hvilka fått till sitt lifs uppgift att i hemmet bereda för sina kära, icke blott en ljuf fristad undan den offentliga tillvarons oro, men äfven, och detta i främsta rummet, till en härd för det christligt förädlande samhällsarbetet. Denna härd, du känner den väl, der det åligger qvinnan att tända och underhålla sanningens och kärlekens eld, vid hvars rena låga de skiljda meningarne skola undergå sin första sofring, på det slagget af enskilda fördomar, personligt agg eller förkärlek, egen vinning, egen utmärkelse, måfrånskiljas och *öfvertygelsen,* renad, framgå, för att under slipningen mot andras antaga en klar och bestämd form. Ack! huru gerna skulle jag ej för alla dessa vilja upprepa din fråga och sedan bringa dig svaret, så, som jag önskar att det skulle ljuda!

Du skall kanske invända att det ansvar jag här antydt, såsom ett af qvinnans heligaste, icke är något nytt, icke är någon tanke från i går eller i dag. Och du har rätt. Denna pligt har alltid i någon mån varit erkänd, ofta med en fin instinkt, mera sällan med det ädlare medvetandets kraft utöfvad. Den sista stora kampen har, öfverallt der den förts med rena vapen, burit de vackraste vittnesbörd om andan i de hem, som hos de båda parterna fostrat denna öfvertygelsens fasthet, detta osvikliga mod, denna uppoffrande sjelfförsakelse i striden derför. Men äfven detta skådespel, du vet det, har sin skuggsida, vittnande om något helt annat. Så har ju hela vår tidsriktning, och ju

mera man fröjdas åt den ljusa, fria, hoppgifvande anblicken, desto djupare sörjer man och bäfvar öfver den mörka, den trälbundna. Så gör åtminstone den svaga qvinnan. Hon tror, att i en tid, då, hvartut man än blickar — inom den politiska verlden, inom affärsverlden, inom pressen, ja inom det enskilda lifvet, der kotterier dväljas, hvilka spela samma roll, som smädepressen i det offentligaOm jag, tvingad af sanningen, tillägger att äfven qvinnor deltaga i dessa kotterier, så sker det med den djupaste förödmjukelse och i smärtsamt medvetande deraf, att de hafva förverkat den sanna qvinlighetens rätt, och således icke hafva någon röst vid besvarandet af frågor sådana som dina. — spår af en djupt och vidt kringgripande moralisk depravation möta ögat; i en sådan tid tror hon, att det är en pligt att framhålla och skärpa medvetandet deraf, *att familjelifvet är det offentliga lifvets vagga — att hemmet är samhällets skola — att modren danar mannen — att makan bär sin andel af hans offentliga ansvarighet* — korteligen, *att qvinnan och familjen äro djupt och oskiljaktigt införlifvade med mannen och hans offentliga karakter, hans offentliga verksamhet.* Har jag här rätt uppfattat denna pligt, så finner du lätt hur oeftergiflig, hur *tvingande* den måste vara, just i detta ögonblick, då det gemensamma ansvaret blifvit i så hög grad stegradt och utsträckt.Låtom oss således erkänna, att den nya tiden väntar af den svenska qvinnan, först, *att hon må dana män, värdiga sin nya frihet, män med karakter, med vilja, med heder och tro; män värdiga att föra ett fritt och ädelt folks talan eller att bland sig utvälja de yppersta till detta värf.*

För det andra, *att hon må ikläda sig sin andel af mannens offentliga ansvarighet, så att det skall heta, hvarhelst ett smädevapen höjes, hvarhelst en kränkning af det offentliga samvetet begås, i skrift, i tal, eller handling — den mannens moder eller hustru har låtit den eviga sanningens och kärlekens eld slockna på hemmets härd: ve henne!*

Du behöfver icke frukta att mannens tillräknelighet (jag vet du håller strängt på den) härmed skall förminskas; den skall tvertom fördubblas, i det hans skuld kastar sin skugga äfven öfver dem, hvilkas goda namn han kanske med sitt hjertblod ville värna, medan han utan miskund svärtar andras, lika goda, lika oskyldiga.

Men du skall invända att detta är ett hårdt tal och att den svenska qvinnans och hemmets målsmän med sådana påståenden drifva, eller låta den stundande tiden drifva sin fordran på dem till dess yttersta spets. Det är sannt, men vi kunna ej annorlunda. Är det ett fel — och jag tror det icke — så är det tidens, eller, om man så vill, den nya representationens, icke vårt.

Man jublar i detta ögonblick och säger: Svenska folkets lifsfråga är löst! Men vi, svenska qvinnor, våga, starka i vår svaghet, att tänka annorlunda. Vi våga tro, att det hvarken är i de politiska salongerna eller på de rika börsaristokraternas lysande fester, vid blixtrande pokaler och ljungande tal; hvarken i en Bellmanisk hänförelse, om än från källarlifvets högsta ståndpunkt, eller vid genljudet af samma extas från näringsställena för en lägre inspiration; man må nu för öfrigt anse »glädjeruset» under dess olika former hur naturligt, hur nationelt betecknande som helst; ja icke heller i den renare luften af ett lyckligt hem, der husfadren med glädjetårar i ögonen hemfört den glada underrättelsen och samlat hustru, barn och tjenstfolk till gemensam fest; det är icke här, och icke heller under det allmänna glädjejublet från stad och land, som folkets lifsfråga löses. Den är ännu blott *väckt,* må vi öfvertyga oss derom;*löst* blir den först då, när det visar sig hur den erhållna friheten brukas, om *till lifs* eller *till döds.* Inom de sjelfskrifna folkrepresentanternas slutna korporation, uppkallade, såsom du finner, redan af tidningarnes flygtiga referater, den afgörande drabbningen alla de ädlaste krafter å ömse sidor; äfven häruti ligger en djup lärdom för nationen. Likasom der, så måste ock inom det svenska folket och dess nya representation alla de ädlaste krafter tagas i anspråk, de nyskapande så väl som de bevarande, de framåtskridande och de återhållande: hvarje sinne måste eldas, hvarje hjerta klappa, hvarje öga vaka, hvarje själens fiber sättas i verksamhet, för att förhoppningarne om den nya tiden skola kunna förverkligas. Ty, i sanning, den nya representationen är icke afsedd för ett vekligt slumrande eller ett mellan tröghetens och hetsighetens ytterligheter vacklande folk. — — Du häpnar kanske öfver så bestämda påståenden; men så der tänker den svenska qvinnan i sin tysthet och du har nu en gång begärt att få veta hennes tankar.

Man må ha hur förhoppningsfullt temperament som helst och vara aldrig så böjd att tro det bästa om menniskor i

allmänhet och om svensken i synnerhet — och jag mins väl hur gerna du gycklade med mina starka tendenser i denna riktning — det finnes dock drag i de senaste dagarnes historia, som kan komma äfven den modigaste att bäfva för framtiden. Jag har redan antydt några af de mest i ögonen skärande från det offentliga lifvet. Tag här ännu ett par, hemtade från hvardagslifvet på olika bildningsstadier: du behöfver dem såsom skugga till ljusbilderna, hvilka frammanats af det allmänna jublet, om taflan skall blifva sann.

En ansedd man från sydligaste Sverige, tillhörande den hittills orepresenterade delen af medelklassen, var nyligen på besök i hufvudstaden med sin fru, en dame af adelig börd, med ett gladt och ungdomligt lynne, men långt ifrån barn till åren. Vistandet i hufvudstaden behagade henne, och vid underrättelsen att hennes man hädanefter kunde väljas till riksdagsman, utropade hon: »Ack, så präktigt! *då kan jag få roa mig i Stockholm om vintrarne.* Mannen svarade: »Inbilla dig icke något sådant! *jag ämnar, min sann, icke åtaga mig ett dylikt besvär.*»Vill du åter titta in i bondens stuga, möter dig der svaret, gifvet i somras af en välmående hemmansegare, på tillfrågan om han undertecknat reformadressen. »Ja visst har jag så; *då komma de goda tiderna tillbaka och bonden får sina små bränvinspannor igen.*»

Spörjer du slutligen det uppväxande slägtet, så träffas ditt öra på ett pinsamt sätt af det tragikomiska svaret, gifvet af några halfvuxna lärjungar i en aftonskola för arbetsklassen, då de tillfrågades om de kände betydelsen af uttrycket: *kärlek till fäderneslandet*, som förekom i deras läsebok. På frågan: *Veten J hvad fäderneslandet är?* ljöd svaret frimodigt: »*det måtte vi väl veta! det är den lustiga tidningen, som vi hemta på krogen.*»

Icke sannt; de trenne berättelserna, för hvilkas tillförlitlighet jag ansvarar dig, innebära en fruktansvärd bekräftelse af den så ofta upprepade varningen: *folket är icke moget*. Med sådana män och sådana qvinnor, och ett uppväxande slägte likt detta, skall det svenska folket, under den nya representationen, gå förloradt; »det nya vinet skall spränga de gamla flaskorna;» nationen skall falla ett offer för en frihet, som den icke hade kraft att bära.

Jag vet hvad du vill invända: Med en ny tid och nya institutioner måste nya krafter, en ny anda genomströmma folket, från tronen till kojan; en omsättning måste försiggå af nationens andeliga lifs-safter, en utvidgning, en förnyelse af dess ädlaste lifsorganer; med ett ord, det svenska folket skall växa med sin uppgift, det skall blifva stort i medvetandet af sitt nya, stora mål.

Ja väl; men hvarifrån skall detta nya, förädlade lif utgå? Hvar förberedes omsättningen och förnyelsen af organismens lifs-safter, för att sedan i fulla, rika, jemna pulsslag genomströmma alla dess delar? Du skall svara mig: »i hjertat och andningsorganerna.» Om hjertat icke kan fullgöra detta åliggande, om det är sjukt eller stannar i sin utveckling, sjuknar och förvissnar hela organismen; om det absorberar för mycket af lifs-saften och icke gifver i samma mån som det tager, eller om ett motsatt förhållande inträffar, framkallande stagnation på ett håll och feberaktig rörelse på ett annat, rubbas lifsharmonien. Om andningsapparaten icke har full kraft att inhemta nya elementer fÖrorganismens lif och att samtidigt afsöndra förbrukade och lifsfiendtliga ämnen, så dukar lifvet under.»

Nå väl! Äfven samfundsorganismen har sitt hjerta — *qvinnan*, och sin andningsapparat — *hemmet*, och äfven här utgöra dessa ädla, osedda, inifrån utåt verkande organer, vilkoren för lif i egentlig mening. Äfven de måste växa med den yttre organismen, vidgas och stegra sin verksamhet, om det lif de betinga, skall blifva rätt friskt, kraftigt och harmoniskt.

Innerst ligger således den nya tiden och den nya friheten i vår, i den svenska qvinnans hand — *ytterst* i mannens: den ena kan ej verka utan den andra, den ena ej stappla, utan att den andra faller, den ena ej gå under, utan att draga den andra med sig. Någon har sagt, kanske är det du sjelf: det förhåller sig med fallet i den moraliska, såsom i den physiska verlden, det tilltager i hastighet nedåt. En moralisk svaghet, tolererad inom högre samhällsklasser, urartar inom lägre till de gröfsta laster; en brist inom hemmet alstrar brott inom samhället; ett fel, som hos qvinnan kan synas obetydligt — för en ytlig betraktare behagligt nog — öfvergår hos mannen, då han rör sig inom offentlighetens lägre lifs-sferer, till djupa, vanställande själslyten. Spårar du ej här mythen om

äpplet på kunskapens träd, som går igen genom seklerna, röjande under sitt barnsliga omhölje en evig, oförvansklig sanning? Den första qvinnan tog af den förbjudna frukten — i och för sig, menar man, ett så obetydligt, ett så naturligt och förlåtligt felsteg, som man ännu i våra dagar får höra försvaras. — Nå väl! den första qvinnan tog *ett äpple;* hennes son tog — *sin broders lif!* Och samma lärdom, samma mörka varning genomgår ju hela mensklighetens inre historia. Om qvinnan ej stiger, skall mannen sjunka; om hon är ofri, är han bunden; om qvinnan ej älskar, hatar mannen; om hon ej tror, skall han förtvifla; om hon ej lefver ett högre, ett medvetet andeligt lif, dör han.

Ack! väl må det heta till nationerna såsom till den enskilde, till menskligheten såsom till menniskan: *bevara ditt hjerta, ty derutaf går lifvet!*

Jag behöfver ej för dig vidare utveckla min bild och påminna om huru, i sin ordning, hjertats verksamhet ärberoende af den öfriga organismen, huru en osynlig samverkan, ett ständigt gifvande och emottagande eger rum mellan denna organ och de öfriga — från hjernan, »tankens stolta palats», till den minsta nerv och fiber af de yttre lemmarne. Med andra ord och för att lemna bildspråket, jag behöfver ej påminna om, att de manliga och qvinliga samhällselementerna stå i en ständig vexelverkan, i ömsesidigt oåterkalleligt beroende af hvarandra. Du skall säkert ej missförstå min mening derför, att jag här helt naturligt kommit att företrädesvis se saken ur *en* synpunkt, den, som närmast sammanhänger med din egen fråga, om hvilka anspråk den nya tiden ställer på den svenska qvinnan. Du anar redan det sista svaret på detta spörjsmål:

att hon må växa till i vilje-renhet, i godhet, i klarhet, i kraft, i tro, efter samma mått, som det svenska folkets uppgift vuxit.

Denna uppgift har du sjelf i ditt bref gifvit det bästa uttryck i de trenne orden: *frihetens rätta bruk*. Dess missbruk — se der hvad reformens motståndare fruktat. Vi, du och jag, hafva här endast att betrakta en af de *många* starka och rena motståndskrafter, hvilka måste sättas i rörelse, för att omintetgöra denna fara. Det är den osynligaste, ödmjukaste och derför hittills förbisedda; låtom oss dock ej förakta den. Du skulle le, och det med skäl, om jag påstod, att den svenska qvinnan ensam hade kraft nog att bära sitt folk framåt; men du skall medgifva att ett underskattande af hennes uppgift eller en missriktning af hennes mission vore nog att störta det. Jag vågar säga det: om den svenska qvinnan står likgiltig inför nationens lifsfråga, eller om hon låter hänföra sig af partiernas lidelser och blir ett verktyg för dem, om hon icke fattar eller emottager det djupa, heliga ansvar, som den kommande tiden ålägger henne, med ett ord, om hon icke blir något mera än hon är — en ännu ädlare, kraftigare och varmare i nationens lif ingripande makt till det goda — då är det ute med det svenska folket; de ädle, som i dessa dagar sörja öfver »den unga Svea» och bäfva för hennes framtid, skola upplefva den bittraste sorgen — *den att hafva haft rätt;* de åter, hvilka frivilligt nedlagt sitt offer på fosterlandets altare, och alla dessa andra nationens högsinnade och tillitsfullaförespråkare, skola med grämelse nödgas erkänna, *att de tänkt för högt om sitt folk.*

Men det skall, det får icke bli så. Det finns en kraft, som är mäktig i de svaga: den svenska qvinnan skall i brinnande böner kalla den till sin hjelp, och med denna kraft skall hon, *inom sitt område* och *i mån af sina krafter* verka för den nya tid, som uppgått. *Hemmet* och *qvinnan* skola ingå såsom osynliga, men i ädlaste och egentligaste mening *bevarande* elementer i den nya institutionen. Friheten, ammad af dem, luttrad och härdad vid den eviga sanningens och kärlekens eld, skall ej *kunna* missbrukas till låga ändamål, ej ensidigt hyllas såsom i och för sig en obetingad lycka, ett *absolut godt,* utan vilkor, utan mått, utan gräns. Friheten, så fostrad, skall erkänna, att äfven den har sina band, oslitligare än tvångets — att den tvingar likt kärleken. Den gamla devisen: *Noblesse oblige* har i dess offentliga betydelse blifvit öfverlåten åt folket, med det prerogativ, hvars lösen den utgjorde. På folkets läppar, öfversatt på dess språk, lyder den: *Liberté oblige:* friheten binder, den tvingar, den förpligtar. Så fattad, skall den verka, icke omstörtande, upplösande, med jorden jemnande, utan upprättande, förädlande, bevarande, i bästa mening frigörande. Den skall strida, icke med lögnens och smädelsens ärelösa vapen, utan med det enda, som är friheten och dess stridsmän värdigt: *Sanningen.*

Med ett ord, friheten, så fattad, skall icke upplösa, utan mångdubbelt stärka det offentliga samvetets band, ty den enda sanna, den *christliga* friheten är ju, likasom dess förste helige Förkunnare, *icke kommen till att upplossa, utan att fullborda;* den *kan* icke bygga på någon annan grund än den som lagd är, den om hvilken den evige Fullbordaren talade i ord, hvilka ljudit genom seklerna till den frihetskämpande menskligheten, och hvilka jag, om min svaga röst nådde fram, skulle vilja i den svenska qvinnans namn tillropa det svenska folket:

J skolen förstå Sanningen, och Sanningen skall göra eder frie.
— —

Har jag fattat dina frågor på djupare allvar och gått längre i deras besvarande, än din afsigt var, så förlåt. Nu,såsom förr, har jag troget styrt kurs efter hjertats kompass. Är det ett fel, så är det åtminstone ett af dem, på hvilka du, med en känsla midt emellan tår och löje, skall sedan gammalt igenkänna

din trogna
Svenska.